

Poznání lidské bytosti podle těla, duše a ducha

Pátá přednáška

Dornach, 13. září 1922

GA 347

Rudolf Steiner

Vnímání a myšlení vnitřních orgánů. Mateřské mléko a mléko kravské. Umrťování a opětné oživování potravy. Játra jako vnitřní smyslový orgán. Myslicí činnost ledvin. Ztvrdnutí mozku. Cukrovka. Zvláštnosti jater. Játra jako vnitřní oko. Vylučování žluči. Oči zvířete jako myslící orgán. lanový hlavy Římanů.

Pánové, věci, které jsme v posledním pozorování prohovořili, jsou tak důležité také pro pochopení toho, co mám ještě dále říci, že vám tyto důležité věci chci alespoň několika slovy postavit ještě jednou před oči.

Ze ano, viděli jsme, že se lidský mozek skládá z malých útvarů, které jsou hvězdicovité. Ale paprsky těchto hvězd probíhají velmi daleko. Výběžky těchto malých bytůstek, ty se navzájem proplétají, protkávají se spolu, takže je mozek jakýmsi tkanivem, které vzniklo způsobem, jak jsem vám řekl.

Takové malé bytůstky, jaké jsou v mozku, jsou také v krvi, jen s tím rozdílem, že buňky mozkové - tak se nazývají tyto malé útvary - nemohou žít, jen v noci ve spánku mohou žít. Nemohou tento život realizovat. Nemohou se pohybovat, protože jsou namačkány jako v sudu sardinky. Tak jsou stěsnány dohromady. Ale krvinky, bílé krvinky zde v červené krvi, ty se pohybovat mohou. Plavou v krvi sem a tam, pohybují svými výběžky, a v této živosti jen poněkud slábnou, poněkud odumírají, když člověk spí. Takže tedy spánek a bdění souvisí s touto činností či také nečinností mozkových buněk, vůbec nervových buněk, a těch buněk, které plavou v krvi sem a tam jako bílé krvinky, které se zde pohybují.

Nyní jsem vám také řekl, že můžeme právě na takovém orgánu, jako jsou játra pozorovat, jak se lidské tělo během svého života mění. Řekl jsem vám posledně, že když snad u kojence játra nevnímají správným způsobem - je to jakási vnímací činnost, játra vnímají a řídí trávení - když jsou tedy játra ve svém vnímání rušena, takže vlastně během kojeneckého věku vnímají nesprávné trávení, tak se to ukáže často teprve ve velmi pozdním životě, řekl jsem vám u 45ti letého, 50ti letého

člověka. Lidský organismus muže právě mnoho vydržet. Jsou-li tedy játra narušena také již během kojeneckého věku, vydrží to ještě až do pětačtyřicátého, padesátého roku. Potom se ukáží vnitřně ztvrdlými a vznikají jaterní nemoci, které vy stupují u člověka mnohdy právě tak pozdě a které jsou potom následkem toho, co bylo pokaženo během kojeneckého věku.

Nejlépe je proto kojeneček živěn mlékem vlastní matky. Dítě pochází z těla matky, že ano. Lze tedy pochopit, že je ve svém celém organismu, ve svém celém těle s matkou spřízněno. Musí tedy nejlépe prospívat tehdy, když nedostane hned, když přichází na svět, něco jiného než to, co také přichází z matčina těla, s nímž je tedy spřízněno.

Ovšem stává se, že mateřské mléko není svým složením vhodné. Často je lidské mléko například hořké, často příliš slané. Zde se musí potom nasadit jiná výživa, nejlépe jinou osobností.

Nyní může vzniknout otázka: Nemůže být dítě ihned od začátku živěno mlékem kravským? Nu, zde musíme říci: V nejranější době kojeneckého věku není výživa kravským mlékem příliš dobrá. Ale není třeba také myslet, že se spáchá hned strašně velký hřích proti lidskému organismu, když se živí dítě kravským mlékem, které ředíme odpovídajícím způsobem a tak dále. Neboť mléko je samozřejmě u různých bytostí odlišné, ale ne tak silně, abychom nemohli zavést k výživě místo lidského mléka mléko kravské.

Ale když se nyní tato výživa děje, děje se tak, že není ještě třeba nic žvýkat, když dítě pije jen mléko. Tím jsou jisté orgány v těle podstatněji v činnosti než později, když se musí připravovat pevná potrava. Mléko je v podstatě takové, že, mohl bych téměř říci, ještě žije, když je dítě dostává. Je to téměř tekutý život, co dítě do sebe přijímá.

Víte přece, že se ve střevech odehrává věc zcela důležitá pro lidský organismus, věc zcela mimořádně důležitá. Tato mimořádně důležitá věc je ta, že vše, co přichází žaludkem do střev, musí být usmrceno, a když to potom přichází skrze střevní stěny do lymfatických cév a do krve, musí to být zase oživeno. To je nejdůležitější, to musíme chápat, že člověk musí potravu, kterou přijímá, nejprve usmrtit a potom ji musí opět oživit. Zevní život, člověkem bezprostředně přijímaný, není v lidském těle použitelný. Člověk musí, vše, co přijímá, vlastní činností usmrcovat a potom opět oživovat. To jen musíme vědět. To obyčejná věda neví, a proto neví, že člověk má v sobě sílu života. Právě tak jako má v sobě svaly a kosti a nervy, tak má v sobě oživující sílu, životní tělo.

Při této celé zaživací činnosti, při níž se tedy umrtvuje a opět oživuje, při níž to, co je umrtveno, stoupá vnitřně v novém životě a vchází do krve, při této činnosti játra přihlížejí, tak jako oko hledí na zevní věci. A jako může být oko ve vyšším věku postiženo šedým zákalem, to znamená, že se stává neprůhledným to, co dříve bylo průhledné, jak se to ztvzuje, tak mohou také ztvrdnout játra. A ztvrdnutí jater je vlastně v játrech totéž, čím je šedý zákal v oku. Šedý zákal se může vytvořit také v játrech. Potom vzniká právě na konci života jaterní choroba. V pětačtyřiceti, padesáti letech, také později, vzniká choroba jater. To znamená, že játra již nepohlížejí na

nitro člověka. Je tomu skutečně takto: Okem pohlížíte na zevní svět, uchem slyšíte to, co ve vnějším světě zní, a játra pohlížíte nejprve na vlastní trávení a na to, co se k trávení připojuje. Játra jsou vnitřním smyslovým orgánem. A jen kdo poznává játra jako vnitřní smyslový orgán, ten rozumí tomu, co se v člověku děje. Takže tedy můžeme srovnávat játra s okem. Člověk má jaksi ve svém břichu jakousi hlavu. Jen nepohlíží ta hlava do vnějšku, nýbrž pohlíží do nitra. A proto je tomu tak, že člověk pracuje v nitru činností, kterou si neuvědomuje.

Ale dítě tuto činnost cítí. V dítěti je tomu zcela jinak. Dítě ještě málo kouká na zevní svět, a když na zevní svět kouká, nevyzná se v něm. Ale o to více kouká do nitra v cítění. Dítě cítí zcela přesně, když je v mléku něco, co tam nepatří, co musí být vyvrženo do střev, aby se to odvedlo. A když není v mléku něco v pořádku, tak přijímají játra do sebe dispozici k chorobě pro celý pozdější život.

Nu, vidíte, můžete si přece myslet, že k oku, když kouká do vnějšího světa, náleží mozek. Pouhým pohlížením na vnější svět by se nám jako lidem neposloužilo. Cívěli bychom na vnější svět, cívěli kolem dokola, ale nemohli bychom si o vnějším světě nic myslet. Bylo by to právě takové jako jakési panorama a my bychom seděli před tím s prázdnou hlavou. Myslíme svým mozkem, a myslíme svým mozkem o tom, co je venku ve světě.

Ano, ale jsou-li játra, pánové, jakýmsi vnitřním okem, které ohmatává celou střevní činnost, potom musí mít játra také jakýsi mozek, tak jako je mozek k dispozici oku. Pohleďte, játra mohou sice pohlížet na to vše, co se děje v žaludku, jak se v žaludku promíchává celá potravinová kaše pepsinem. Játra mohou potom vidět, když potravinová kaše vstupuje takzvaným vrátníkem do střeva, jak ve střevě potravinová kaše postupuje dále, jak toto střevo ale stále více odděluje v této potravinové kaši použitelné části skrze stěny střevní, jak potom tyto použitelné části přecházejí do lymfatických cév a z těchto cév pak vstupují do krve. Ale odtud nemohou játra již nic činit. Právě tak jako nemůže oko myslet, tak nemohou játra konat další činnost. Zde musí k játrům přistoupit jiný orgán, jako musí k oku přistoupit mozek.

A právě tak jako máte v sobě játra, která ustavičně pohlížejí na vaši zažívací činnost, tak máte v sobě také činnost myšlenkovou, o níž v obyčejném životě vůbec nic nevíte. Tuto myšlenkovou činnost - to je, myšlenkovou činnost, která se připojuje k vnímací činnosti, pozorující činnosti jater právě tak, jako se myšlení mozkem připojuje k vnímací činnosti oka, tuto myšlenkovou činnost máte tak, jakkoli vám to připadá divné, obstarávánu ledvinami, soustavou ledvin.

Ledvinová soustava, která jinak pro obyčejné vědomí vylučuje jen moč, není vůbec orgánem tak neušlechtilým, jak se na ledviny vždy pohlíží, nýbrž ledviny, které jinak právě jen vylučují moč, jsou tím, co náleží k játrům a co koná vnitřní činnost, vnitřní myšlení. Ledviny jsou také naprosto ve spojení s tím druhým myšlením v mozku, takže není-li v pořádku činnost mozková, není v pořádku také činnost ledvin. Předpokládejme, že již u dítěte začínáme působit na mozek tak, že nepracuje řádně. Řádně nepracuje, když například dítě nutíme učit se příliš mnoho - již jsem na to poukázal posledně - pracovat příliš pouhou pamětí, když je nutíme učit se příliš z paměti. Něco z paměti se učit musí, aby se mozek stal pohyblivým, ale nutíme-li dítě učit se z paměti příliš mnoho, potom se musí mozek tak napínat, že vykonává příliš

mnoho činnosti, která v mozku způsobuje ztvrdliny. Mozkové ztvrdliny vznikají tím, nutíme-li dítě učit se příliš mnoho z paměti. Vznikají-li ale v mozku ztvrdliny, potom to bude moci být po celý život tak, že mozek nepracuje řádně. Je právě příliš tvrdý.

Ale mozek je ve spojení s ledvinami. A tím, že je mozek ve spojení s ledvinami, nepracují potom již řádně také ledviny. Člověk může právě mnoho vydržet, ukáže se to teprve později: Celé tělo nepracuje již řádně, nepracují řádně již také ledviny a nacházíte v moči cukr, který má být vlastně zpracováván. Ale tělo zesláblo, příliš zesláblo, aby cukr spotřebovalo, protože mozek nepracuje řádně. Člověk nechává v moči cukr. Tělo není v pořádku, člověk trpí cukrovkou.

Hleďte, to bych vám chtěl zcela zvláště osvětlit, že do jisté míry závisí na duchovní činnosti, například na přemíře učení se z paměti závisí, jakým je člověk později. Což jste neslyšeli, že cukrovka je právě tak častá u bohatých lidí? Ti se mohou o své děti mimořádně dobře starat, také hmotně, ve fyzické oblasti, ale oni nevědí, že by se potom museli postarat také o dobrého učitele, který by nenutil dítě tak mnoho se učit z paměti. Oni si myslí: Nu, to přece dělá stát, to je vše dobré, tu se nepotřebujeme o to starat. Učí-li se dítě příliš mnoho z paměti, stane se později diabetikem! Nelze právě učinit člověka zdravým pouhou materiální výchovou tím, co člověku poskytujeme potravou. Musíme mít na zřeteli to, co je jeho duševno. A hleďte, zde začínáme pozvolna cítit, že duševno je něčím důležitým, že tělo není tím jediným na člověku, neboť tělo může být duší ruinováno. Můžeme jako děti jíst jakkoli dobře, jakkoli přesně podle toho, co chemik vystuduje o potravinách v laboratoři - není-li duševno v pořádku, není-li duševno respektováno, lidský organismus se přece ničí. Zde se učíme pozvolna skutečnou vědou, nikoli dnešní vědou pouze materialistickou vžívat se do toho, co již v člověku existuje, dříve než nastává početí, a co existuje po smrti, protože právě poznáváme, co je jeho duševno. To musíme mít v těchto věcech zvláště na zřeteli.

Ale pomyslete nyní, čím to vlastně je, že lidé dnes nechtějí nic vědět o tom, co jsem vám zde vyprávěl? Můžete se dnes podívat na lidi tak zvané vzdělané, tu je to něčím „nevzdělaným“, když hovoříme o játrech, nebo hovoříme-li dokonce o ledvinách. Je to něčím nevzdělaným. Z čeho to pochází, že je to něčím „nevzdělaným“?

Hleďte, dávní Židé v hebrejském starověku - a nakonec přichází přece náš Starý zákon od Židů - dávní Židé nehleděli ještě na řeči o ledvinách jako na něco strašně nevzdělaného, neboť Židé například to neříkali, když měl člověk v noci mučivé sny - to můžeme číst ve Starém zákoně, dnešní Židé jsou již tak „vzdělaní“, že nevědí zase to, co stojí ve Starém zákoně, když jsou ve „slušné“ společnosti, ale ve Starém zákoně to stojí - neříkali, když měl člověk v noci zlé sny: Má duše je zmučena. Ano, pánové, to lze snadno říci, když nemáme žádnou představu o duši, potom je „duše“ pouhým slovem - to přece není nic. Ale Starý zákon pravil, jak je to správné na základě moudrosti, kterou kdysi lidstvo mělo, když měl člověk v noci zlé sny: Trápí ho ledviny. - Co se zde již vědělo ve Starém zákoně, na to přicházíme novější anthroposofii, novějším bádáním! Tu je činnost ledvin v nepořádku, když má člověk zlé sny.

Potom přišel středověk, a ve středověku se postupně vytvořilo to, co platí ještě dnes. Neboť ve středověku tu byl sklon jen chválit vše, co nelze vnímat. Co je někde mimo

svět. Na člověku necháváme jen hlavu nepokrytou, ostatní přikrýváme. Smíme hovořit jen o tom, co je právě nepokryté. Ovšem četné dámy právě vzdělaného světa chodí přece tak, že nechávají nezakryté tak mnoho, že se již zdaleka nemusí mluvit o tom, co se nechává nezakryté. Ale přesto se stalo to, co je potom v nitru člověka, stalo se to pro jistý druh křesťanství ve středověku - v Anglii se to nazývalo později puritánstvím - stalo se to něčím, o čem se nesmí mluvit. Z pouhé materiální smyslové vědy se nesmí o tom mluvit. To není ničím duchovním, o tom se nesmí mluvit. A tím jsme ztratili pozvolna vůbec celého ducha. Samozřejmě, když se mluví jenom o tom duchu, kde je hlava, zde ho nemůžeme tak snadno uchopit. Ale když ho uchopíme, kde je v celém těle, zde ho uchopit můžeme.

A hleďte, ledviny, ty jsou tím, co myslí v návaznosti na vní- mací činnost jater. Játra na něco pohlížejí, ledviny myslí, a mohou potom myslet o činnosti srdce a mohou vůbec myslet o všem tom, na co játra nepohlížela. Játra mohou pohlížet ještě na celou činnost trávení a jak vchází potravinová šťáva do krve. Ale potom, když to začíná kolovat v krvi, musí se k tomu myslet. A to činí ledviny. Takže má tedy člověk skutečně v sobě něco takového jako druhého člověka.

Nyní si ale, pánové, nebudete moci přece myslet, že ty ledviny, které vyříznete z mrtvého těla a které kladete potom na pitevní stůl - nebo jsou-li to ledviny hovězí, tak je dokonce jíte, na ty se můžete zcela pohodlně podívat, dříve než je sníte nebo uvaříte - ale nebudete se přece domnívat, že ten kus masa se všemi vlastnostmi, o nichž mluví anatom, že ten kus masa myslí! Ten samozřejmě nemyslí, ale myslí to z duševna, co je v ledvinách. Proto je tomu také tak, jak jsem vám to řekl posledně, látkovost, která je například v ledvinách, řekněme v dětském věku, ta je po sedmi, osmi letech zcela vyměněna. Zde je uvnitř látka jiná. Právě tak jako vaše nehty nejsou již po sedmi, osmi letech týmiž, nýbrž jste je stále na konci odstříhávali, tak v ledvinách a játrech odešlo vše, co zde bylo a bylo vámi nahrazeno nově.

Ano, zde se musíte tázat: Když zde již vůbec není ta látka, která zde byla v játrech, v ledvinách před sedmi lety, a přesto mohou játra ještě po sedetiletí onemocnět vlivem toho, co se na nich zanedbalo v kojeneckém věku, potom je zde právě činnost, kterou nevidíme, neboť ta látka nepokračuje. Život pokračuje od kojeneckého věku až do pětáctýřicátého roku. Látka nemůže onemocnět, ta se vylučuje - ale pokračuje činnost neviditelná, která je zde uvnitř a která jde u člověka celým životem. Zde vidíte, jak je lidské tělo vlastně komplikovanou, nesmírně komplikovanou bytostí.

Nu, chtěl bych vám říci ještě něco jiného. Řekl jsem vám: Dávní Židé věděli ještě něco o tom, jak se účastní ledviny svou činností na takovém nejasném, temném myšlení, jako jsou sny v noci. Ale v noci je to přece tak, že naše představy jsou pryč, zde vnímáme to, co myslí ledviny. Ve dne máme hlavu plnou myšlenek, které přicházejí zvenčí. Právě tak jako když zde je silné světlo a slabé světlo svíčky, tak vidíme silné světlo, a slabé světlo svíčky vedle toho mizí. Tak je tomu u člověka, když bdí: Má hlavu plnou představ, které přicházejí z vnějšího světa, a co je zde dole činností ledvin, to je právě to malé světélko, to člověk nevnímá. Přesta- ne-li myslet hlava, potom člověk vnímá to, co myslí ledviny a na co játra pohlížejí v nitru, vnímá to ještě jako sny. Proto sny vyhlížejí také tak, jak často vyhlížejí.

Myslete si jednou, že zde ve střevě není něco v pořádku, na to pohlíží játra. Ve dne si toho člověk nevšimá, protože jsou zde právě silnější představy. Ale v noci při usínání a procitání, tu si člověk všimá toho, jak játra vnímají, že se střeva není něco v pořádku. Nyní ale nejsou játra tak chytrá a ledviny nejsou tak chytré jako je lidská hlava, protože nejsou tak chytré, nemohou hned říci: To jsou střeva, která tu vidíme - činí z toho obraz, a člověk sní, místo aby viděl skutečnost. Kdyby játra viděla skutečnost, tak by viděla střeva planout. Ale skutečnost nevidí, činí z toho obraz. Zde vidí hady, kteří vystrkují jazyky a pohybují jimi. Když člověk sní o hadech s vystrčenými jazyky, což činívá velmi často, potom pohlížejí játra na střeva, a proto jim připadají jako hadi. Často se hlavě stává totéž jako játrům a ledvinám. Když člověk vidí v blízkosti něco, například ohnutý klacek, a ještě k tomu v krajině, kde by mohli být hadi, tak může dokonce hlava pokládat tento ohnutý klacek za hada, když je pět kroků vpředu. Tak pokládá vnitřní nazírání a myšlení jater, ledvin, svinutá střeva za hady.

Často sníte o kamnech, v nichž je silně zatopeno. Procitnete a máte bušení srdce. Co se zde stalo? Ano, ledviny myslí o tom silnějším bušení srdce, ale vymýšlejí si to tak, jako kdyby to byla hodně roztopená kamna a vy sníte o těchto roztopených kamnech. To je to, co myslí ledviny o vaší srdeční činnosti.

Zde v lidském břiše tedy sedí duševní bytost - přestože opět „není vzdělané“ o tom mluvit. Duše je malá myška, která někde vklouzne do lidského těla a zde dřepí. Není-liž pravda, tak to lidé dříve činívali. Přemýšleli: Kde je sídlo duše? Ale nevíme již vůbec nic o duši, tážeme-li se, kde je sídlo duše? Je právě tak „v ušním lalůčku“ jako v palci u nohy, jen duše potřebuje orgány, jimiž myslí, představuje si a vytváří obrazy. A v takové činnosti, kterou velmi dobře znáte, činí to duše hlavou a jistým způsobem, jak jsem vám to popsal, kdy se pohlíží na nitro, činí se to játry a ledvinami. Můžeme všude vidět, jak je duše v lidském těle činná. A to musíme vidět.

K tomu náleží ovšem věda, která nerozřezává jednoduše mrtvá lidská těla, neklade je na pitevní stůl, nevyřezává orgány a nepohlíží na ně materiálně, k tomu náleží, abychom skutečně učinili svůj celý vnitřní duševní život v myšlení a ve všem poněkud činnějším, než jak to chtějí mít lidé, kteří pouze na něco pohlížejí. Samozřejmě je to pohodlnější rozřezávat lidská těla, vyřezávat játra a potom popisovat, co se zde nachází. Zde nepotřebujeme silně napínat „fištron v makovici“. K tomu máme oči a zde stačí pouze trochu myšlení k tomu, když rozřezáváme játra ve všech směrech, děláme z nich malé kousíčky, klademe pod mikroskop a tak dále. To je snadná věda. Ale téměř celá věda je dnes vědou snadnou. Musíme právě uvést v činnost mnohem více vnitřní myšlení, a nesmíme se především domnívat, že můžeme poznat v tom okamžiku, kdy ho klademe na pitevní stůl, vyřezáváme jeho orgány a popisujeme je, právě člověka. Neboť zde vyřezáváme játra padesátileté ženy nebo padesátiletého muže a nevíme, když na to pohlížíme, co se stalo již u kojence. Potřebujeme právě úplnou vědu. To je právě to, o co musí usilovat skutečná věda. To je snahou anthroposofie, mít skutečnou vědu. A tato skutečná věda nevede pouze k tělesnosti, nýbrž vede, jak jsem vám ukázal, k duševnu a k duchovnu.

Posledně jsem vám řekl: V játrech je tomu tak, že modré cévy, tedy žíly, v nichž neteče krev jako krev červená, nýbrž jako krev modrá, tedy s kyselinou uhličitou v sobě, že takové zvláštní krevní cévy vstupují do jater. U všech ostatních orgánů tomu tak není. Játra jsou v tomto ohledu zcela výjimečným orgánem. Přijímají modré krevní cévy a dávají modré krvi takřka v sobě zmizet (viz kresba).

To je něco mimořádně významného, důležitého. Když si tedy představíme játra, vstupují samozřejmě také do jater obyčejné červené cévy. Z jater vycházejí modré cévy. Ale mimo to vstupuje ještě do jater zvláštní modrá céva vrátnice, tedy krev obsahující zcela kyselinu uhličitou, (viz kresba). Nu játra to přijímají a nenechávají opět vycházet ven, co vchází do jater jako kyselina uhličitá touto zvláštní modrou krví.

Ano, není-liž pravda, obyčejná věda vidí, když vyřizla játra, tuto tak zvanou vrátnici, dále o tom nepřemýšlí. Ale ten, kdo mohl dospět ke skutečné vědě, ten přece srovnává.

V lidském těle existují ještě orgány, které mají něco velmi podobného, a to jsou oči. U očí je něco takového jen zcela maličko naznačeno, ale přece u oka je tomu také tak, že se ne všechna krev, všechna modrá krev, která vchází do oka, opět vrací. Zde vcházejí do oka cévy, vcházejí do něj cévy červená, modré vycházejí ven. Ale ne všechna modrá krev, která do oka vchází, také vychází, nýbrž se rozděluje právě tak jako v játrech. Jen v játrech je to silné, v oku je to velice slabé.

Zda to není důkazem, že smím játra srovnávat s okem? Samozřejmě lze poukázat na vše, co zde je v lidském organismu. Tak jde právě o to, že játra jsou vnitřním okem.

Ale oko je zaměřeno do vnějšku. To hledí do vnějšku a spotřebovává modrou krev, kterou dostává, aby hledělo do vnějšku. Játra spotřebovávají tu krev do nitra. Proto ji nechávají játra v nitru mizet, tu modrou krev, a spotřebovávají ji k něčemu jinému. Jen někdy vidíte, zde dostává oko také takový sklon používat trochu svých modrých cév. To je tehdy, když člověk zesmutní, když pláče, tu prýští z očí hořce chutnající slzná šťáva ze slzných žláz. To pochází z té trochy modré krve, která zůstává v oku. Je-li to zvláště oživeno trůchlivostí, tak přicházejí slzy jako oddělování.

Ale v játrech je tento děj neustále! Játra jsou neustále smutná, protože člověku může být smutno z toho, jakým je již jednou lidský7 organismus v pozemském životě, pohlíží-li na něj z nitra, neboť tento organismus je založen k tomu, co je nejvyšší, ale nevyhlíží právě přece tak zvláště pěkně. Játra jsou totiž stále smutná. Proto oddělují hořkou látku, žluč. Co činí oko slzami, to činí játra pro celý organismus v oddělování žluči. Jenže - slzy vytékají navenek a slzy jsou, jakmile jsou z oka venku, pryč, ale žluč tu v celém lidském organismu nemizí, protože právě játra nehledí do vnějšku, nýbrž do nitra. Tu ustupuje pohlížení do pozadí, a oddělování, které se dá srovnat a oddělováním slz, vystupuje do popředí.

Ano ale, pánové, je-li skutečně pravdou to, co vám říkám, potom se to musí přece ukázat velmi zřetelně v jiné oblasti. Musí se ukázat, že ty pozemské bytosti, které žijí více v nitru, žijí více ve vnitřní myšlenkové činnosti, že tedy zvířata nemyslí méně než člověk, že zvířata myslí více - tedy v hlavě méně než člověk, mají nedokonalý

mozek. Ale potom si musí více hledět života a života ledvin, musí více pohlížet játry do nitra a ledvinami více myslet do nitra. U zvířat je tomu také tak. Pro toto existuje zevní důkaz. Naše lidské oči jsou zařízeny tak, že je vlastně té modré krve, která tu vchází dovnitř, již velmi málo, že dnešní věda o tom vůbec nemluví. Dříve o tom mluvila. Ale u zvířat, která žijí více ve svém nitru, oči ne pouze na něco pohlížejí, nýbrž oči přitom myslí.

Můžeme-li tedy říci, že oči jsou jakými játry, tak bychom mohli nyní říci: U zvířete je oko mnohem více játry než u člověka. U člověka se stalo oko dokonalejším a stalo se méně játry. To se na oku ukazuje. Zde u zvířete lze přesně prokázat, že zde uvnitř není pouze to, co je u člověka: sklivcové, vodnaté těleso, pak oční

čočka, pak opět skelně vodnaté těleso, nýbrž u jistých zvířat jdou cévy do oka a tvoří v oku takovýto útvar. Až do tohoto

sklivce vstupují cévy, tvoří tu jakýs útvar, který se nazývá vějířem, očním vějířem. Ten je u těchto zvířat... (mezera v zápisu).

Proč? Protože u těchto zvířat je oko ještě více játry. A právě tak jako vstupuje vrátnice do jater, tak zde vstupuje do oka tento vějíř.

Proto je tomu u zvířete takto: Když zvíře na něco hledí, a člověk myslí mozkem. U zvířete je mozek malý a nedokonalý. Zvíře nemyslí tak mnoho mozkem myslí již v oku, a může v oku myslet tím, že má tento srpkovitý výběžek, že tedy používá spotřebovanou krev, krev s kyselinou uhličitou uvnitř oka.

Mohu vám říci něco, co vás skutečně nepřekvapí. Nebudete předpokládat, že by se podařilo supovi vysoko nahoře ve vzduchu s jeho proklatě malým mozkem pojmout zcela chytré rozhodnutí, že se vrhne dolů právě zde, kde je jehňátko. Kdyby u supy záleželo na mozku, mohl by pojmout hladý. Ale u supy je myšlení v oku, které je jen pokračováním jeho myšlení ledvinami a tím pojímá své rozhodnutí a vrhne se dolu a chytí to jehně. Sup to nečiní tak, že by si řekl: Tady dole je jehně, teď se musím uvést do správné polohy, nyní se vrhnu právě přímo po této linii dolů, tady to jehně dopadnu. Tuto úvahu by učinil mozek. Kdyby byl člověk zde nahoře, tak by tuto úvahu udělal, jen by nebyl s to tu věc vykonat. Ale u supy myslí již oko. Zde je duše již v oku. Nepřijde mu to vůbec

tak k vědomí, ale myslí přece.

Hledíte, řekl jsem vám, že dávný Žid, který rozuměl svému Starému zákonu, ten věděl, co to znamená: Bůh tě v noci potrápil skrze tvé ledviny. Tím chtěl vyjádřit realnost toho, co se ukazuje duši jako pouhé sny. Bůh tě v noci potrápil skrze tvé ledviny - tak to přece říkal, neboť věděl: Zde není jen člověk, který - hledí svými očima do vnějšího světa, nýbrž je zde člověk, který myslí svými ledvinami do nitra a svými játry do nitra pohlíží.

A to věděli také ještě dávní Římané. Věděli, že přece vlastně existují dva lidé, jeden, který pohlíží ven svými očima, a potom druhý, který má ve svém břichu játra a který pohlíží do svého nitra. Nyní je tomu ovšem tak, že musíme říci u jater - můžeme to sledovat podle rozdělení všech těch

modrých cév - chceme-li použít toho výrazu, musíme u jater říci:

Ta hledí vlastně dozadu. To je také příčina toho, že člověk vnímá tak málo ze svého nitra, právě tak jako nevnímáte to, co je za vámi, tak nevnímají játra zcela vědomě, na co vlastně pohlížejí. To věděli dávní Římané. Jen to vyjadřovali tak, že na to hned nepřijdeme.

Představovali si: Zde má člověk vpředu jednu hlavu a dole v těle má opět jednu hlavu. Ta je ale jen hlavou nezřetelnou, ta hledí dozadu. A potom vzali ty dvě hlavy dohromady a vytvořili

něco takového: jednu hlavu s dvěma obličejí, z nichž jeden hledí dozadu, druhý dopředu.

Takové sochy nacházíme ještě dnes, když přijdeme do Itálie.

Nazýváme je lanový hlavy.

Hledíte, turisté, kteří na to mají peníze, chodí se svým tištěným cestovním průvodcem

po Itálii, hledí také na
tyto lanový hlavy, nahlédnou
do svého průvodce - tu ale

není nic rozumného. Neboť, že ano, musíme se přece tázat: Jak pak přišli tito dávní římské kabrňáci na to, že vytvářeli takovou hlavu? Tak hloupí přece nebyli, že by se byli domnívali, že když se člověk přeplaví někam přes moře, jsou tam na Zemi lidé s dvěma obličejí. Ale tak nějak, že ano, si to musí myslet turista, který není ovšem poučován svými očima, když zde vidí, že Římané vytvářeli jednu hlavu s dvěma obličejí, jeden dozadu a jeden dopředu.

Ano, Římané právě ještě něco věděli jistým přirozeným myšlením, co celé pozdější lidstvo nevědělo, a na co nyní přicházíme, na co přicházíme samostatně. Takže nyní opět můžeme vědět, že Římané nebyli hloupí, nýbrž byli chytří! Janova hlava znamená „Januar“. Proč ji zrovna zařadili na začátek roku? To je také ještě zvláštní tajemství.

Ano, pánové, když jsme již dospěli tak daleko, že nahlížíme, že duše nepracuje jen v hlavě, nýbrž také v játrech a ledvinách, potom můžeme také sledovat, jak je to během roku různé. Když je totiž léto, teplé roční období, tu je tomu tak, že játra pracují mimořádně málo. Zde přicházejí játra a ledviny více do jakési duševní činnosti spánkové, konají jen zevní tělesné funkce, proto je člověk oddán více teplu zevního světa. V nitru nastává více stav klidu. Celá zažívací soustava je ve vysokém létu klidnější než v zimě, ale v zimě začíná tato zažívací soustava být velmi duchovně-duševní. A když přijde doba vánoc, doba novoroční, když přijde a začíná leden /Januar/, zde je duševní činnost v játrech a ledvinách nejsilnější.

To také Římané věděli. Proto nazvali člověka s dvěma obličejí člověkem Januarem. Když člověk opět přijde samostatně na to, co je zde vlastně vyjádřeno za chytrost, tak nepotřebuje již na ty věci vyvalovat oči, nýbrž jim může opět rozumět. Lidé na to vyvalují oči jen proto, že dnešní věda není již ničím. Hleďte, anthropo- sofie není skutečně něčím nepraktickým. Může vysvětlovat nejen vše to, co je lidské, nýbrž dokonce to, co je historické, může například vysvětlit, proč Římané vytvářeli tyto lanový hlavy! Vlastně - neříkám to skutečně z nějaké ješitnosti - vlastně bychom již museli postavit turistického průvodce anthroposofa, aby lidé chápali svět, jinak chodí lidé světem jako spící, na všechno jen civí, nedovedou o tom přemýšlet.

Ano, pánové, z toho poznáváte, že je skutečně míněno vážně, když se řekne, že se musí vycházet z tělesnosti, aby se dospělo k duševnu. Nu o tomto duševnu vám budu potom dále vyprávět příští sobotu. Potom si můžete také rozmyslet, jaké chcete položit otázky. Ale jistě jste viděli, že to skutečně není žádná legrace, jak se chce dospět k tomu, aby se poznalo na základě tělesnosti duševno, nýbrž že je to velmi vážná věda.